#24
Aralık
2025

temaşa

ISSN 2651-5148

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ FELSEFE BÖLÜMÜ DERGİSİ

BİLAL BEKALP ● OĞUZ ÖCAL ● ADNAN ESENYEL ● OLCAY BAYRAKTAR ● SÜMEYYE TOPAKKAYA UÇKUN ● HAYYAM CELİLZADE ● BERKE CAN ASLAN / VEHBİ METİN DEMİR ● BİRGÜL ALICI / NEVİN ARVAS ● LOKMAN ÇİLİNGİR ● ZEYNEP ZAFER ESENYEL ● ERDOĞAN SERDAR ÇALIK ● ALBER EROL NAHUM ● TAŞKINER KETENCİ / SEREN ÖZDOĞAN ● AYŞE EROĞLU ● MEHDİ YİĞİT ● MELİNDA GÜLSÜM ESEN ● SİBEL KADIOĞLU ● SEVTAP YILDIZ ● İBRAHİM KÖRPE ● MEHMET BARIŞ ALBAYRAK ● MURAT BAYRAM ● TUĞÇE ARSLAN ● OYA ESRA BEKTAŞ ● İBRAHİM ÇINAR ● SELAHATTİN AKTİ ● ELİF DURAN ● SERDAR ATALAY ● BUKET KAYIŞLI ARKADAŞ ● HALUK DOĞAN ● MUSTAFA KOÇ ● SERDAR SAYGILI / AYDIN ÇİÇEK ● İBRAHİM BAHÇİ ● ALPER GÜRKAN ● SEVİL AĞTAŞ

temaşa

Felsefe Dergisi
Journal of Philosophy

***Sayı Number* 24**
***Aralık December* 2025**

İmtiyaz Sahibi | Owner
Prof. Dr. Arslan Topakkaya

Baş Editör | Editor in Chief
Prof. Dr. Arslan Topakkaya

Editörler | Editors
Doç. Dr. Serdar Saygılı

Danışma Kurulu | Advisory Board
Prof. Dr. Thomas Sheehan (Stanford University)
Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan (Muğla S. Koçman Üni.)
Prof. Dr. Harun Tepe (Hacettepe Üni.)
Prof. Dr. Lokman Çilingir (Ondokuz Mayıs Üni.)
Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üni.)
Prof. Dr. Taşkıner Ketenci (Mersin Üni.)
Prof. Dr. Hans-Helmuth Gander (Universität Freiburg / Almanya)
Prof. Dr. Koray Değirmenci (Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üni.)
Prof. Dr. Hamdi Bravo (Ankara Üni.)
Prof. Dr. Vedat Çelebi (Erciyes Üni.)

Yayın Kurulu | Editorial Board
Prof. Dr. Arslan Topakkaya (Erciyes Üni.)
Prof. Dr. Kasım Küçükalp (Uludağ Üni.)
Doç. Dr. Sinan Kılıç (Erciyes Üni.)
Prof. Dr. Mehmet Kasım Özgen (Erciyes Üni.)
Doç. Dr. Cengiz Mesut Tosun (Mersin Üniv.)
Doç. Dr. Serdar Saygılı (Erciyes Üni.)
Doç. Dr. Faruk Manav (Gazi Üni.)
Doç. Dr. Haluk Aşar (Erciyes Üni.)
Dr. Öğr. Üyesi E. Erman Rutli (Erciyes Üni.)

Sekreterya | Secretariat
Arş. Gör. Esra Halıcı

Yazışma Adresi
Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü, Melikgazi, Kayseri / Türkiye

Mailing Address
Erciyes University, Faculty of Arts, Philosophy
Department, Melikgazi, Kayseri, Türkiye

Temaşa uluslararası hakemli bir dergidir. Yayın dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızcadır. Altı ayda bir (Haziran ve Aralık) yayımlanır.

Temaşa Journal of Philosophy is an international and peer reviewed journal. Published semiannually (June and December) in Turkish, English, German and French.

TR DİZİN, The Philosopher's Index, Index Copernicus, Sobiad, DRJI, MLA, ERIH PLUS, ResearchBib, Sherpa Romeo, Academindex

ISSN: 2651-5148
Temaşa Dergipark Sayfası
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
Tel: 0352 437 9342 Fax: 0352 437 9343

Sayfa Düzeni | Designer
Eylem Akçay

The Emancipatory Dimension of Education: Modern Foundations of Educational Philosophy in Paulo Freire and Richard S. Peters
Eğitimin Özgürleştirici Boyutu: Paulo Freire ve Richard Peters'ta Modern Eğitim Felsefesinin Temelleri **436**
Buket Kayışlı Arkadaş

Friedrich Nietzsche's Epicurus
Friedrich Nietzsche'nin Epikuros'u **447**
Haluk Doğan

Transhumanism: The Construction of a Transideal
İnsanartıcılık: Bir Transidealin Kuruluşu **456**
Mustafa Koç

Plato's Philosophy from the Perspective of Gilles Deleuze: An Evaluation of Deleuze's Reading of Plato
Gilles Deleuze Açısından Platon Felsefesi: Deleuze'ün Platon Okuması Üzerine Bir Değerlendirme **476**
Serdar Saygılı / Aydın Çiçek

Construction or Discovery? Debates on Reality and Knowledge within the Constructivist Framework –The Argument from Facticity–
İnşa mı Keşif mi? Konstrüktivizm Çerçevesinde Gerçeklik ve Bilgi Tartışmaları -Olgusallık Argümanı- **484**
İbrahim Bahçi

A Critical Assessment of the Truth Condition
Hakikat Koşulunun Eleştirel Bir Değerlendirmesi **502**
Alper Gürkan

The Problem of Knowledge in David Hume
David Hume'da Bilgi Problemi **519**
Sevil Ağtaş

Yazarlara Notlar **530**

Araştırma Makalesi
Başvuru: 30.10.2025
Kabul: 07.11.2025
Atıf: Saygılı, Serdar ve Aydın Çiçek. "Gilles Deleuze Açısından Platon Felsefesi: Deleuze'ün Platon Okuması Üzerine Bir Değerlendirme," *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 24 (Aralık 2025): 476-483. https://doi.org/10.55256/temasa.1813726

Gilles Deleuze Açısından Platon Felsefesi: Deleuze'ün Platon Okuması Üzerine Bir Değerlendirme

Serdar Saygılı[1]
ORCID: 0000-0003-1986-6448
Aydın Çiçek[2]
ORCID: 0000-0003-1786-9223

DOI: 10.55256/TEMASA.1813726

Öz

Gilles Deleuze, 20. yüzyılın Batı felsefesini derinden etkileyen filozoflarından biridir. Bu etkinin kaynağı, onun filozoflar üzerine yaptığı özgün okumalardır. Deleuze, bu okumalar sonucunda filozofların düşüncelerini dönüştürerek Batı düşünme biçiminin yapısında değişimlere olanak sağlamıştır. Bu değişimler neticesinde Deleuze, Batı düşüncesine egemen olan aşkın yapıları eleştirmiştir. Bu süreç, Batı düşüncesine hâkim olan aşkın yapıların yerine, oluşa dayalı kendinde fark anlayışının gelişmesine olanak sağlamıştır. Deleuze açısından kendinde fark düşüncesi, Batı geleneğinde olduğu gibi bir şeye dayandırılarak açıklanamaz. Bu sebeple kendinde fark her şeyin yaratıcısı olan bir düşünce iken, farkı yaratan herhangi bir şey var değildir. Bu nedenle Deleuze, Batı düşüncesinin temel taşlarından biri olan Platon'u yeniden yorumlayarak bu dönüşümü gerçekleştirmiştir. Ona göre Platon, aşkın ve temsili düşüncenin yaygınlaşmasında merkezi figürdür. Bu nedenle, Platon felsefesinin dönüştürülüp tersine çevrilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak bu tersine çevrilme, ideaların ve görünüşlerin yer değiştirmesi anlamına gelmez. Platon felsefesinin tersine çevrilmesi, onun felsefesinden simulakrumları alıp çıkarmakla mümkün olacaktır, Yani Deleuze simulakrumun varlığını ortaya koyarak fark ve tekrara izin veren önemli bir öğeyi de oluş alanına dâhil etmiştir. Bu yüzden Deleuze, bu okumayı yaparken Nietzsche'nin Platon eleştirisinden yararlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, Deleuze'ün Platon'u nasıl yorumladığı, Platon'un felsefesinin Deleuze'ün düşünce dünyasına nasıl etki ettiği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Deleuze, Platon, Fark, Simulakrum, İdealar.

Plato's Philosophy from the Perspective of Gilles Deleuze: An Evaluation of Deleuze's Reading of Plato

Abstract

Gilles Deleuze is one of the philosophers who profoundly influenced 20th-century Western philosophy. The source of this influence lies in his original readings of philosophers. As a result of these readings, Deleuze transformed the philosophers' ideas, enabling changes in the structure of Western thinking. As a result of these changes, Deleuze criticized the transcendent structures that dominated Western thought. This process enabled the development of an understanding of difference in itself based on becoming, replacing the transcendent structures that dominated Western thought. From Deleuze's perspective, the concept of difference in itself cannot be explained by relying on something, as is the case in the Western tradition. Therefore, while difference in itself is a thought that creates everything, there is nothing that creates difference. For this reason, Deleuze has achieved this transformation by reinterpreting Plato, one of the cornerstones of Western thought. According to him, Plato is a central figure in the spread of love and representational thought. For this reason, he argued that Plato's philosophy must be transformed and reversed. However, this reversal does not mean that ideas and appearances are swapped. The reversal of Plato's philosophy will be possible by removing the simulacra from his philosophy. In other words, by revealing the existence of the simulacrum, Deleuze has included an important element that allows for difference and repetition in the field of formation. Therefore, Deleuze has drawn on Nietzsche's critique of Plato in making this reading. Consequently, this study will examine how Deleuze interprets Plato and how Plato's philosophy influences Deleuze's world of thought.

Keywords: Deleuze, Plato, Difference, Simulacrum, Ideas.

[1] Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü. serdarsaygili@erciyes.edu.tr
[2] Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Cezeri Akademi ve Teknoloji Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi. aydincicek6312@gmail.com

Giriş

Deleuze, Batı felsefesinin en önemli filozoflarından biri olarak kabul edilmektedir. Onun felsefi etkisini vurgulamak adına Michel Foucault, 20. yüzyılın 'Deleuzecü bir çağ' olarak anılacağını söylemiştir.[3] Çünkü Deleuze, Batı felsefesini derinden etkilemiştir. Bu etkinin temelinde ise ortaya koyduğu eleştiriler yer almaktadır. Bu eleştiriler aracılığıyla felsefeye yeni bir anlam kazandırmıştır. Felsefe, bu yeni anlamıyla kavram yaratma sanatı olarak düşünülmüştür. Kavramlar, üretken bir oluş süreci içinde yeni anlamlar kazanırlar. Bu durum, Deleuze'ün Batı düşünme biçimine yönelik eleştirisinin ana temalarından birini oluşturmaktadır. Zira kavramların oluş içinde olması, öze dayalı olarak geliştirilmiş tüm düşüncelerin eleştirisini beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda özcü düşünme biçimleri, Batı düşünme biçiminde ağaçsı yapıların oluşmasına neden olmuştur. Ağaçsı yapılarda her şey hiyerarşik bir düzen içerisinde açıklanmaktadır. Hiyerarşik düzende, merkezi oluşturan temel bir düşünce vardır. Bu durum, her şeyin merkeze yerleştirilen bir düşünceye bağlı olarak açıklanacağını göstermektedir. Deleuze'e göre, bütün merkezci düşünceler ağaçsı yapılar oluşturur ve bu yapılar, özdeşlik, benzerlik, analoji ve zıtlık etkenlerine dayalı olarak varlık kazanır. Ona göre, bu etkenlere bağlı olarak ağaçsı yapıların beş temel özelliği vardır. Bu özellikler, hiyerarşik, tarihsel, majöratif, özdeşlik ve aşkın olmalarıdır. Aşkın düşüncelerin varlık alanından çıkarılması ve kendinde fark düşüncesinin kabul edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kendinde fark, iki şeyin benzerliği ya da karşıtlığı üzerinden ortaya çıkan bir ayrım değildir. O, kendi içinde ve kendiyle birlikte işleyen bir oluş kipidir. Oluş olarak kendinde fark, iki özdeşlik arasındaki bir ilişkiye değil, özdeşliğin ötesinde işleyen bir üretim düzeyine dayanır. Bu nedenle Deleuze, aşkın düşünceleri yıkmaya çalışarak, kendinde farka dayalı bir varlık anlayışını geliştirmiştir.[4] Dolayısıyla Deleuze, Batı düşüncesine egemen olan aşkın yapıları yapı sökümüne uğratmıştır. Bu süreç, Batı düşüncesine hâkim olan aşkın yapıların yerine, oluşa dayalı kendinde fark anlayışının gelişmesine olanak sağlamıştır.

Deleuze açısından kendinde fark düşüncesi, Batı geleneğinde olduğu üzere bir şeye dayandırılarak açıklanamaz. Bu hususla ilgili olarak Deleuze, *Fark ve Tekrar* adlı eserinde şunları söylemiştir: *"Birbirine benzeyenler, analog karşıt veya özdeş olanlar hep farklıdır. Her şeyin arkasında fark vardır ama farkın arkasında hiçbir şey yoktur."*[5] Bu sebepledir ki, fark iki şeyin benzer ya da karşıtlığına bağlı olarak oluşmamıştır. Bu durum, farkın özdeşliğe bağlı olarak açıklanamayacağını gösterir. Bu nedenle fark, özdeşliğin dışında, oluşa bağlı olarak var olmuştur. Oluş ise belirli bir amacı gerçekleştirmek için var olmamıştır. Oluş, virtüel bir varlığa sahiptir.[6] Virtüellik, verili olmayanın etkin biçimde ortaya çıkışıdır. Virtüel düzlemde, olması beklenen olayların yerine beklenmedik yeni olaylar da gerçekleşebilir. Bu yeni olaylarla birlikte dünya, değişime açık ve sürekli yeniden oluşan bir hâl alır.[7] Dolayısıyla Deleuze açısından fark, virtüel bir oluşa sahiptir.

Öte yandan Deleuze açısından fark, yaratıcı ve üretici bir düşünme biçimidir. Farkın yaratıcı ve üretici bir düşünme biçimi olması, onun karşıtlığa bağlı olarak oluşmadığını göstermektedir. Bu nedenle fark, kökensiz bir oluşama sahip olacaktır. Farkın kökensiz oluşuma sahip olması, onun sürekli oluş ve üretkenlik olarak var olmasını sağlar. Ayrıca Deleuze açısından farkın kendinde fark olması, hayatın bütününü kapsayan süreç olmasıdır. Bu, Deleuze'ün hayatı, fark olarak tanımlamasıdır. Fark olarak hayat, bütün karşıtlıların birlik içerisinde eriyerek var olması anlamına gelmemektedir.[8] Hayat tekil düzlemde farklılaşma ve oluş olarak var olmuştur. Oluşun farklılaşma olması, sürece bağlı olarak var olduğunu gösterir. Süreç ise belirli bir nesneye dayalı olarak gerçekleşmez. Burada

[3] Gilles Deleuze, *Müzakereler* çev. İnci Uysal. (İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013), 12.

[4] Gilles Deleuze ve Claire Parnet, *Diyaloglar,* çev. Ali Akay. (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2019), 43.; Sinan Kılıç, *Deleuze-Guattari Şizoanaliz: Yaratıcı Bir Fark ve Arzu Ontolojisi* (Ankara: Sentez Yayınları, 2013), 18.; Sinan Kılıç, "Post-Modernite ve Post-Yapısalcılık" *Felsefe Tarihi 3 XX. Yüzyıl Filozofları* içinde, ed. Abdulkadir Çüçen (Bursa: Sentez Yayınları, 2016), 556-557.

[5] Gilles Deleuze, *Fark ve Tekrar,* çev. Burcu Yalım ve Emre Koyuncu. (İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013), 89.

[6] Sadık Erol Er, *Gilles Deleuze'ün Fark Felsefesi* (Konya: Çizgi Yayınları, 2012), 51.; Kasım Küçükalp, Çağdaş Felsefede Farklılık Tartışmaları (Bursa: Emin Yayınları, 2016), 83-85.

[7] Ahmet Sosyal, "Gücül ve Güç Metafizikçi Olarak Gilles Deleuze," *Toplumbilim Dergisi* sayı: 5 (Güz 1996): 18.

[8] Kudret Aras, *Gilles Deleuze Felsefesinde* Özne-Oluşun Ontolojik Tasarımı (İstanbul: Çıra Akademi Yayınları, 2023), 10-11.

Deleuze'ün süreçten kastettiği canlı ve virtüel olmasıdır.[9] Dolayısıyla, farkın kendinde fark olması, süreci içerdiğini gösterir. Süreç ise virtüel bir oluşuma sahip olarak kendinde farkı yaratmıştır.

Kendinde fark düşüncesiyle Deleuze, Batı düşüncesine egemen olan aşkın yapıları olumsuzlamaya çalışmıştır. Aşkın yapılar, ağaçsı yapılar oluşturarak Batı düşünme biçimine egemen olmuştur.[10] Ağaçsı yapılarla ilgili olarak Deleuze, *Diyaloglar* adlı söyleyişinde şunları söylemiştir: *"Ağaçlar bir eğretilme değildi, bu düşüncenin bir imgesiydi. Bu bir işlevdi. Şu meşhur doğru fikirleri üretmek için ve dosdoğru yola koymak için düşünceye ekilen bütün bir aygıttı. Ağaçta birçok karakter çeşidi var. Bir başlangıç noktası, merkez ve tohum var."*[11] Bu sebeple, ağaçsı yapılar aşkın yapılar oluşturarak düşünceyi özdeşlikçi bir anlayışa mahkûm etmiştir. Zira özdeşlikçi düşünce aşkın yapıların temellendirilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca Deleuze'e göre bu aracın oluşmasında Platon felsefesi etkili olmuştur.[12]

1. Deleuze Açısından Platon Felsefesi

Platon, Batı felsefesinin önemli filozoflarından birisi olarak kabul edilmektedir. Platon'un varlık, bilgi, ahlak ile ilgili görüşleri, Batı düşüncesini derinden etkilemiştir. Bu etkinin oluşmasında, Platon'un düşüncelerini belirli bir sistem içinde sunması önemli bir rol oynamıştır. Sistem düşüncesinin merkezinde, Platon'un ana düşüncelerinden biri olan idealar öğretisi yer almaktadır. İdealar öğretisi her şeyi açıklayan bir öz olarak düşünülmüştür. Platon öncesi Yunan düşüncesinde idea kavramı; form, biçim, doğa ya da tür anlamlarında kullanılırken, Platon'la birlikte bu terim ezelî ve ebedî bir öz, değişmeyen gerçeklik ve doğru bilginin nesnesi olarak yeni bir anlam kazanmıştır. Aynı zamanda duyularımızla algıladığımız şeylerin yetkin ilk örneği olan İdealar, duyularımızla algıladığımız varlıkların yetkin ve değişmez ilk örnekleri olup, genel ve soyut kavramlara karşılık gelen nesnel gerçekliklerdir. Bu nedenle idealar arasında insan, ev ve ağaç gibi varlık türleri de yer alır. Ayrıca, sınıfların ideaları, yeşillik, yuvarlaklık gibi niteliklerin ideaları da bulunmaktadır. Eşitlik, benzerlik, ilişki, iyilik ve güzellik gibi değerlerin de kendilerine özgü ideaları vardır. Platon'a göre idealar, zaman ve mekân içinde yer alan somut ve tikel varlıklardan bağımsız olarak, kendilerine ait soyut bir varlık alanında bulunurlar. Bu nedenle idealar, zaman ve mekânın ötesinde, yaratılmamış, yok edilemez, değişmez, ezelî ve ebedî gerçekliklerdir. Gerçeklik ve değer bakımından tikel varlıklardan daha üstün olan idealar, somut nesnelerin yalnızca görünüşleri olduğu mutlak varlıklardır. Her idea, somut varlığın veya tikel nesnenin bir kopyası değil, onun modeli ya da ilk örneğidir. İdealar, bilen öznenin zihninden bağımsız olarak var olan nesnel gerçekliklerdir; dolayısıyla Tanrı'nın zihninde bulunan düşüncelerle özdeş değildirler. Bununla birlikte idealar, kendi aralarında mantıksal bir düzen içinde bulunur ve en yüce ideadan bölünemez türlere doğru uzanan bir hiyerarşi oluştururlar. Bu hiyerarşinin en tepesinde ise İyi İdeası vardır.[13] Dolayısıyla, Platon'da idealar, önemli bir düşünce olarak ortaya çıkarken, özcü düşüncenin sistematik hale dönüşmesine neden olmuştur.

Öte yandan Deleuze'ün Platon eleştirisinin ana nedenlerinden birisi de özcü düşüncenin sistematik hale dönüştürülmesidir. Bu sistematik düşüncenin oluşmasında idealar öğretisi etkili olmuştur. Zira Deleuze açısından idealar düşüncesi aşkın düşüncenin merkezinde bulunmaktadır. Aynı zamanda aşkın düşüncenin oluşmasında ideaların kendine özdeş ve değişmez olmasıdır. Özdeş olandan ayrılan şeyler idealara karşıtlığı yaratmamaktadır. Bu karşıtlık, hakikat ve kopya ayrımını oluşturacaktır. Hakikat yalnızca idealar dünyasında var olurken, diğer kopyalar ise bu hakikatin temsilcileri olarak görülmüştür.[14] Zira ideaların temellendirilmesi için karşıtlığın olması gerekir.

[9] Kasım Küçükalp, "Deleuze'ün Felsefe Kavrayışı," *Kaygı Dergisi* sayı: 12 (2019): 142.

[10] Aydın Çiçek ve Serdar Saygılı, "Gilles Deleuze Açısından Friedrich Nietzsche Felsefesi: Deleuze'ün Nietzsche Okuması Üzerine Bir Değerlendirme," *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 23 (2025): 30.

[11] Deleuze ve Parnet, *Diyaloglar*, 43.

[12] Gilles Deleuze, *Anlamın Mantığı*, çev. Hakan Yücefer. (İstanbul: Norgunk Yayınları, 2020), 288-289.

[13] Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz. (İstanbul: Kültür Yayınları, 2016), 231-236.; Platon, *Diyaloglar 'Sofist'*, çev. Ömer Naci Soykan. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010), 618-621.; Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü 'İdea'* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005), 887-888.

[14] Er, *Gilles Deleuze'ün Fark Felsefesi*, 53.

Deleuze'e göre, bu karşıtlık, Platon'da diyalektiğin en üst seviyelerinde birisini oluşturmaktadır. Burada diyalektik, ideaların kaçışı olmakla birlikte filozoflar tarafından oluşturulmuştur. Bu hastalık, filozofların mağaradan dışarı çıkmasını ve yukarıya yönelmelerini sağlamaktadır. Ayrıca filozoflar yukarıya yöneldikçe saflaşacağına inanmaktadır. Bu ise bulutlar içerisindeki filozof imgesinin oluşmasına neden olmuştur. Bulutlar içerisindeki filozof imgesi aşkınlık oluşturarak, yeryüzünü kontrol altına almaya çalışmaktadır. Bu sebeple yükseklik, Platoncu düşüncenin Batı düşüncesine egemen olmasını sağlamaktadır. Buna göre, filozofun görevi, yükselme ve yön değiştirme, yani kendisini bağlı olduğu yukarıdaki ilkeye doğru yönlendirmektir. Bu yönelimle birlikte filozof, kendini belirleyerek kendisini tanımış olur. Deleuze'e göre, bu durum ideaların hastalıklı yönünü oluşturur.[15] Dolayısıyla idealar öğretisi, Platoncu felsefenin doğuştan getirmiş olduğu hastalıklı bir yapıdır.

Platon'un idealar öğretisi yaşamın olumsuzlanmasına neden olmuştur. Zira bu dünya kopya, yani görünür dünyası olarak var olmuştur. Görünür dünya, anlamını gerçek dünya olan idealar dünyasından alır. Bu da görünür dünyanın önemsizleşmesine yol açmıştır. Bu nedenle, görünür dünyaya gerekli değerin yeniden verilmesi gerekmektedir. Bunu yapmanın yolu ise Platoncu düşüncelerin tersine çevrilmesidir. Bu sebeple Deleuze, Platonculuğu tersine çevirirken görünür dünyaya yeni bir anlam vermiştir. Bu yeni anlamında görünür dünyası varlığını aşkın bir yapıya borçlu olmayacaktır. Görünür dünyası, kendinde farka bağlı olarak virtüel bir biçimde var olacaktır.[16] Buna göre, Deleuze, Platoncu düşünceleri olumsuzlamaya çalışmıştır. Bu olumsuzlamanın temelinde, Platoncu felsefenin aşkın ve temsili düşünceye dayanıyor olması yatmaktadır. Deleuze'ün Platon okumaları, bu aşkınlığı aşma çabasını yansıtmaktadır.[17] Dolayısıyla, Deleuze'ün temel amacı yalnızca Platon'u tersine çevirmek değil, aynı zamanda, Platon felsefesini aşmaya da çalışmaktır.

Deleuze'ün Platon'u aşma girişimi, onun felsefesini yeniden değerlendirmesiyle mümkün olmuştur. Çünkü Platon'un tersine çevrilme koşulları, bizzat kendi felsefesinde saklıdır. Deleuze, *Fark ve Tekrar* isimli eserinde bu hususla ilgili olarak şöyle söylemiştir: *"Modern felsefesinin vazifesi Platonculuğun tersyüz edilişiyle tanımlanmıştı. Bu tersyüz edişin pek çok Platoncu özelik barındırması yalnızca kaçınılmaz değil, arzulanan bir şeydir."*[18] Burada, Deleuze, Platon felsefesini tersine çevirmeye çalışırken onun düşüncelerinden yararlanmıştır. Şu hâlde Platon bir yandan düşman olarak görülürken diğer yandan dost konuma yükselmiştir. Düşman olarak görülen Platon, ideaların aşkınlığını savunarak farkı karşıtlığa dayandırmıştır. Bu sebepledir ki, Deleuze göre, *"Platonculuğun zehirli armağanı, aşkınlığı felsefenin içine sokmuş olmak, aşkınlığa makul bir felsefi anlam vermiş olmaktır."*[19] Diğer yandan, dost olarak görülen Platon'un aşkınlığı farklı bir düzeyde uyguladığı söylenebilir. Çünkü Platon'da idealar öğretisi, aşkınlık olarak düşünülürken içkinlik alanında denenmiştir. *"İçkinlik alanın kendisinin içinde bulunan ve uygulanan bir aşkınlık icat etmesi gerekecektir. İdealar öğretisinin anlamı budur."*[20] Platon, ideaları aşkınlığın egemenliğinde değil, içkinliğe dayalı fark düzleminde uygulamıştır. Bu uygulama, Platon'un idealarının aşkınlıktan kurtarılması anlamına gelmemektedir; aksine, farkın üstü örtülmektedir. Farkın üstünün örtülmesi ise, karşıtlığa dayalı fark anlayışının savunulması demektir. Çünkü fark, tam olarak evcilleştirilmemiş, ancak evcilleştirmeye yönelik girişime tabidir. Deleuze'e göre, bu evcilleştirmeye çalışılan bir hayvan gibidir. Evcilleştirilmeye çalışan hayvan, sergilediği hareketler çok geçmeden kaybolacaktır. Aynı zamanda bu hareketleri özgürken olduğundan çok daha iyi sergilemeye çalışılmaktadır. Bu durum Herakleitos, felsefesinin Platon felsefesinde varlığını koruduğunu göstermektedir. *"Platonculukta Herakleitosçu dünya homurdanmaya devam eder."*[21] Dolayısıyla Platon felsefesinde homurdanmaya başlayanlar, simulakrumlar olacaktır.

---

15 Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 148.
16 Deleuze, *Fark ve Tekrar*, 92.
17 Flaxman Gregory, "Platon" *Deleuze'ün Felsefe Mirası* içinde, der. Graham Jones ve Jon Roffe (İstanbul: Otonom Yayınları, 2012), 20-21.
18 Deleuze, *Fark ve Tekrar,* 92.
19 Gilles Deleuze, *Kritik ve Klinik,* çev. İnci Uysal. (İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013), 169.
20 Deleuze, *Kritik ve Klinik,* 169.
21 Deleuze, *Fark ve Tekrar,* 92.

2. Deleuze ve Simulakrum

Deleuze, simulakrum kavramını fark ilişkilerini ifade etmek için kullanmıştır. Ayrıca simulakrum kavramı 20. Yüzyıl Fransız felsefesi açısından önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple simulakrum kavramı filozoflar tarafından farklı anlamlara gelecek biçimde kullanılmıştır. Simulakrum kavramını farklı kullanan filozoflardan biri de Pierre Klossowski'dir. Klossowski, bu kavramı teolojik ve erotik yazılarında formüle etmeye çalışmıştır. Bu yazılarında Klossowski, terimi tanrıların Roma sahnesindeki ahlaksız temsilerine karşı kilise babalarının eleştirilerinden almıştır. Simulakrum düşüncesinin diğer önemli temsilcilerinden biri de Jean Baudrillard'dır. Baudrillard, bu kavramı çağdaş kültürün belirli özgün yönlerini ifade etmek için kullanmıştır. Bu nedenle, simulakrumu hipergerçekliğin tasarlanma biçimlerinden biri olarak görmüştür.[22] Dolayısıyla, simulakrum kavramı farklı filozoflar tarafından farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu durum, kavramın tam olarak ne anlama geldiğine dair tartışmaların hâlâ devam ettiğini göstermektedir. Bu tartışmaların önemli duraklarından biri de Deleuze'ün Platon okumasından çıkardığı simulakrum kavramıdır.

Öte yandan Deleuze'ün simulakrum kavramını anlayabilmenin yolu ise onun Platon okumasını iyi anlamaktan geçmektedir. Zira Deleuze, Platonculuğu Nietzsche okumasından yola çıkarak anlamaya çalışmıştır.[23] Bunun için Nietzsche felsefesinin tersine çevrilmiş Platonculuk olduğunu savunmuştur. Tersine çevrilmiş Platonculuk'ta yaşam değerli bir yer olarak ortaya çıkmıştır.[24] Değerli bir yaşamda, yaşamın kaynağı artık idealar öğretisi değildir. Platon, yaşamı değersizleştirmek amacıyla varlığı idealar dünyası ve görünüşler dünyası olarak ikiye ayırmıştır. Gerçekte var olan dünya idealar dünyası iken görünüşler dünyası yanıltıcı ve herhangi bir değere sahip değildir.[25] Bu sebeple, Deleuze idealar ve görünüşler dünyası ayırmak yerine bir simulakrumlar dünyası inşa etmeye çalışmıştır. Başka bir deyişle, dünyayı edimsel bir gerçeklik ile onun sanal ve değersiz bir kopyasına ayırmak yerine, bir simulakrumlar dünyasından söz etmiştir. Bu bağlamda, sonradan türeyen ya da farklı biçimlerde yeniden üretilen özgün bir hayat yoktur; çünkü hayatın her olayı zaten kendisinden farklıdır. Dolayısıyla özgün olan değil, simulakrumun kendisi gerçektir.[26] Dolayısıyla Deleuze, simulakrum kavramıyla idealar ve kopya ayrımının ötesinde yeni bir dünya inşa etmiştir. Bu dünya ise simulakrumlar dünyasıdır.

Deleuze açısından Platon felsefesi aşkınsal yapılar oluşturmaktadır. Bu yüzden Platon felsefesi tersyüz edilmelidir. Bu tersyüz edilme, modern felsefenin asli görevi olmalıdır. Ayrıca Deleuze, 'kendinde fark' düşüncesiyle Platonculuğu tersine çevirmeye çalışmıştır. Kendinde fark, aşkınsallık ve temsilci düşünme biçimlerine karşı yaratılmıştır. Zira Deleuze'e göre, Platon felsefeyi bir tür aşkınsallık ve temsil düşüncesine mahkûm etmiştir.[27] Bu nedenle, Deleuze Platon felsefesini içeriden ikna edici bir şekilde tersyüz etmeyi amaçlamıştır. Bu girişim, Platon felsefesini içeriden yıkma çabasını ortaya koyar. Bu çabayı göstermek için Deleuze, Platon'u eleştiren sofistlerin yanında yer almıştır.[28]

Platon'un tersine çevirme girişimi, simulakrumların üretilmesi anlamına gelmektedir. Simulakrumların üretimesi orijinalin kopya üzerindeki, modelin imge üzerindeki üstünlüğünü olumsuzlamadır. Bu ise simulakrumların ve yansımaların saltanatını yüceltme girişimini oluşturmaktadır.[29] Bu sebeple, Platon simulakrumları olumsuzlamaya çalışmıştır. Ona göre simulakrumlar, oluşla çelişerek ve herhangi bir şey üzerinde temelsiz iddialarda bulunan yapısal bir düşüncedir. Platon, bu düşünceyi sofistlerle ilişkilendirerek açıklamıştır. Bu nedenle sofistlerle bir müca-

[22] Daniel W. Smith, "Simulakrum Kavramı: Deleuze ve Platonculuğun Ters Çevrilmesi" *Deleuze ve Antik Felsefe* içinde, der. Sadık Erol Er (İstanbul: Çizgi Yayınları, 2020), 28.
[23] Smith, "Simulakrum Kavramı: Deleuze ve Platonculuğun Ters Çevrilmesi," 29.
[24] Nietzsche'den Aktaran Smith, "Simulakrum Kavramı: Deleuze ve Platonculuğun Ters Çevrilmesi," 29.
[25] Friedrich Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı*, çev. Serpil Erfındık. (İzmir: İlya Yayınları, 2012), 17.
[26] Claire Colebrook, *Gilles Deleuze*, çev. Cem Soydemir. (İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2009), 133-135.
[27] Deleuze, *Fark ve Tekrar,* 92.; Flaxman, "Platon," 20.
[28] Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 281-282.
[29] Deleuze, *Fark ve Tekrar*, 101.

dele içerisine girmiştir. Deleuze'e göre, Platon bu mücadelede bölme işlemini kullanmıştır. Bu bölme neticesinde ise düşüncelerde bölünmeye başlamıştır. Platon, tüm diyaloglarında bölme işleminden faydalanmıştır. Buna göre, düşüncelerini temellendirme olanağını elde etmiştir. Bu temellendirmelerde ise mitolojik düşüncelere sıkça atıf yapmıştır. Aynı zamanda *Sofist* diyalogunda Platon, bölme işlemiyle sahte ve gerçek olanlar arasında bir ayrıma gitmiştir. Bu diyalogda, sofistin ayrımı paradoksal bir süreç olarak düşünülmüştür. Paradoksal kullanım, tersine çevirme için bir yol açmıştır. Bu yolu takip eden Deleuze, Platon düşüncesinde yer alan iki uzamsal boyutu ayırt etmeye çalışmıştır. Bu diyaloglarda ironi yöntemi kullanılarak düşünceler, saf modele yükseltilmeye çalışılmıştır. Bundan farklı olarak sofist, düşüşe geçmiş bir ruh hali olarak ortaya çıkmaktadır. Zira sofist, sahte kopyanın boşluğuna doğru gitmiştir. Bu sebeple, Platon *Sofist* diyaloğunda mitolojiye başvurma gereği duymamıştır. Çünkü gerçek sofist, sahte taliplinin bizatihi kendisidir. Bu durum, gerçek sofisti sahte talipliden ayırma sorununu ortadan kaldırmıştır.[30] Dolayısıyla sofistler, Platon'un oluşturduğu modele karşı durarak ondan uzaklaşmışlardır.

Deleuze, Nietzsche'den farklı olarak Platon'un tersine çevrilmesinin anahtarını yeniden Platon'un kendisinde olduğunu iddia etmiştir. Çünkü Platon'un ters çevrilmesi Platonik özeliklere sahip olacaktır. Ayrıca Deleuze, Nietzsche'nin ortaya attığı Platon'un tersine çevrilmesi gerektiği düşüncesinin yanlış anlaşıldığını savunmuştur. Nietzsche'nin, Platon'un gerçek ve görünür dünyalarını tamamen yok saydığı düşünülmüştür. Deleuze'e göre, bu düşünme biçimi Nietzsche'yi soyut düşünmeye mahkûm etmek anlamına gelmektedir. Deleuze, burada Nietzsche'nin gerçek amacının, Platonculuğun ardındaki yönelimi gün ışığına çıkarmak olduğunu ifade etmiştir. Gün ışığından kastedilen ise bu yönelimin izini sürme girişimidir.[31] Bu bağlamda ilk yönelim, özü görünüşten ayırma çabasıdır. Buna paralel olarak zihinsel olanı duyusal olandan, ideayı imgeden, asıl olanı kopyadan ve modeli simulakrumdan ayırmak bu yönelim kapsamındadır. Ancak yapılan bu ayrımlar, iki tür imgede birleşmiştir**.** Bu birleşme kopyalar ve simulakrumlardır. Kopyalar benzerliğin güvencesini taşımakla birlikte iyi temellenmiş taliplerdir. Simulakrumlar ise kopyalardan farklıdır, çünkü benzemezlik üzerine kurulmuştur. Simulakrumlar, özsel bir sapma içinde bulunmuştur.[32] Bu nedenle Platon, ideal imgeler alanını ikiye ayırmak zorunda kalmıştır. Bunlar ikon-kopyalar ve fantazm-simulakrumlardır. Burada Platon'un gerçek amacı ortaya çıkmıştır. Bu amaç ise iyi ve kötü kopyaları birbirinden ayırmaktır. Başka bir ifadeyle, iyi temellenmiş kopyalarla sürekli benzemezliğe gömülü simulakrumları ayırmaktır. Bu ayırım, kopyaların simulakrumlara karşı zafer kazanması anlamına gelir. Bu zafer ise simulakrumların bastırılması demektir.[33] Dolayısıyla Platon, simulakrumları bastırarak idealar dünyasını temellendirmeye çalışmıştır.

Deleuze'e göre, Platon'un tersine çevrilmesi, simulakrumları bastırıldıkları yerden çıkarıp görünür kılmaktır. İkonlar kopya olarak idealara benzerlik açısından önem kazanmıştır. Deleuze, bu düşünceden hareketle simulakrumarın, kopyanın kopyası olmadığını savunmuştur. Bu ise simulakrumların idealara benzemediğini göstermektedir. Temellenmemiş talepleri içsel bir dengesizlik olarak bir benzemezlik barındırır.[34] Simulakrumları benzemezlik ilkesine sahip olmaması, onun benzerlik üretmediği anlamına gelmez. Simulakrumda bir benzerlik etkisi üretir, ancak bu genel ve yüzeysel bir etki olarak var olmuştur. Bu etki, modelde kullanılan araçlardan tamamen farklı araçlarla üretilmiştir. Simulakrumlar, aykırılık ve fark üzerine inşa edilmiş olup bir benzemezliği içselleştirmektedir. Bu nedenle, simulakrumların kopyalar için geçerli olan modelle –yani kopyaların benzerliğinin türediği aynı kavramıyla– tanımlanması mümkün değildir.[35] Ayrıca simulakrumların, aynının dışına çıkabilmesi ebedi dönüş düşüncesiyle mümkün olmuştur. Ebedi dönüş, her şeyin geri dönüşü olarak görülebilir. Ancak ebedi dönüşle birlikte var olacak olan, simulakrumlardır. Çünkü simulakrumlar, varlıkta özdeş olanları yıkarak farkın açığa çıkmasını sağlamıştır.[36]

---

30 Smith, "Simulakrum Kavramı: Deleuze ve Platonculuğun Ters Çevrilmesi," 41.
31 Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 279.
32 Ronald Bogue, *Deleuze ve Guattari,* çev. İsmail Öğretir ve Ali Utku. (İstanbul: Otonom Yayınları, 2013), 91.
33 Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 282.
34 Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 283.
35 Deleuze, *Anlamın Mantığı*, 284.; Deleuze, *Fark ve Tekrar*, 175.
36 Deleuze, *Fark ve Tekrar*, 101.

Bu bağlamda, ebedi dönüş, simulakrumların açığa çıkmasının bir olanağınadır. Bu durum, simulakrumların modelden kaçarak temelsiz olmasını sağlamıştır. Simulakrumların temelsiz olma durumu da burada önem kazanmaktadır. Temelsiz olmak, herhangi bir öze bağlanmaksızın var olabilme durumudur. Bu durumu açıklarken Platon'un mağara alegorisine atıfta bulunan Deleuze, mağaranın dışına çıkmak yerine, yeni mağaraların yaratılması gerektiğini savunur.

Sonuç

Deleuze'ün Platon okuması Batı düşüncesinde yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Zira Deleuze, Platon felsefesini tamamen reddetmek yerine onu aşmaya çalışmıştır. Bu dönüşümü ise Nietzsche üzerine yaptığı okumalarla anlamlı hale getirmiştir. Çünkü Deleuze, Platon felsefesini Nietzsche düşüncelerinden yola çıkarak değerlendirmeye çalışmıştır. Bu değerlendirmeler neticesinde Deleuze, Nietzsche felsefesinin Platonculuğu yıkmaya çalışan bir felsefe olarak sunmuştur. Bu yıkma girişimi, Deleuze'ün *Fark ve Tekrar* adlı eserinin ana temalarından birisini oluşturmuştur. Ancak, Deleuze'ün Platon okuması değerlendirirken bazı temel hatalar yapılmıştır. Bu hatalardan biri de, Deleuze'ün Platon felsefesinde yalnızca öz ve görünüş ayrımını tersine çevirmeyi amaçladığına yönelik yanlış değerlendirmedir. Bu düşüncenin aksine Deleuze, Platon okumasında model-kopya ve öz-görünüş ayrımını yıkan simulakrum düşüncesini geliştirmiştir. Buna göre, simulakrumların geliştirilmesi Batı düşüncesine egemen olan aşkın düşüncelerin yıkımını hızlandırmıştır. Batı düşüncesi, Platon felsefesinden sürekli olarak beslenmektedir. Bu beslenme sonucunda, özdeşlikçi ve temsilci düşünme biçimi Batı dünyasına egemen olmaya devam etmiştir. Deleuze'ün gerçekleştirmiş olduğu Platon okuması da bu egemenliği sonlandırma olarak değerlendirebilir. Bu nedenle Deleuze, özdeşlikçi ve temsil felsefesi yerine simulakrumların varlığını savunmuştur. Simulakrumlar, farka bağlı olarak var olacaktır. Farka bağlı olması ise kökensiz bir oluşuma sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Deleuze'ün Platon okuması, felsefesini temellendirmesi açısından olumlu bir okumadır. Bu okuma, düşüncede yeni alternatiflerin doğmasını sağlamıştır. Bu alternatiflerin sonucunda düşüncede aşkın yapılar yıkılmış ve içkin virtüel bir fark felsefesi geliştirilmiştir.

Öte yandan, Platon varlığı idealar ve görünümler olarak ikiye ayırmıştır. Bu ayrımla birlikte, görünümler özleri olan idealara benzemek zorundadır. Bu ise belirlenmiş aşkın düşünceye bağlı olarak her şeyin var olacağını gösterir. Ayrıca, belirlenmiş bu aşkın varlığın dışında farklı bir şeyin var olması mümkün görünmemektedir. Deleuze, gerçekleştirmiş olduğu Platon okumasında idealar ve görünümlerden kaçan simulakrumları alıp çıkarmıştır. Zira Platon, iyi ve kötü kopyaların varlığını savunmuştur. İyi ve kötü kopyalar, idealarla olan soydan gelmeye bağlı olarak doğru ve yanlış ayrımını oluşturacaktır. Burada temel amaç, mutlak olarak var olan idealara benzemektir. Bu sebeple, Platon'un korktuğu şey, ideallere benzemeyerek var olan şeylerdir. Bu şeyler ise simulakrumlardan oluşmaktadır. Şu hâlde simulakrumlar ideaların egemenliğinden kaçmaktadır. Bu kaçış, model konumundaki idealar ve onun yansıması olan kopyaları tehdit etmektedir. Böylece Platon'un temel düşüncesi olan idealar ve görünümler ayrımı yıkılacaktır. Bu yıkım, özün kopyaya ve modelin imgeye önceliğinin reddedilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla Deleuze, kendi felsefesi üzerinden yaptığı Platon okumasıyla Batı düşünce geleneğine kök salmış bir felsefeyi yeniden yorumlamak suretiyle yeni bir felsefi model inşa etme girişiminde bulunmuştur.

Kaynakça

Aras, Kudret. *Gilles Deleuze Felsefesinde Özne-Oluşun Ontolojik Tasarımı.* İstanbul: Çıra Akademi Yayınları, 2023.

Bogue, Ronald. *Deleuze ve Guattari.* Çevirenler: İsmail Öğretir ve Ali Utku. İstanbul: Otonom Yayınları, 2013.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü: İdea.* İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005.

Colebrook, Claire. *Gilles Deleuze.* Çeviren: Cem Soydemir, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2009.

Çiçek, Aydın ve Serdar Saygılı. "Gilles Deleuze Açısından Friedrich Nietzsche Felsefesi: Deleuze'ün Nietzsche Okuması Üzerine Bir Değerlendirme," *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 23 (2025): 29-37.

Deleuze, Gilles ve Claire Parnet. *Diyaloglar.* Çeviren: Ali Akay, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2019.

Deleuze, Gilles. *Anlamın Mantığı.* Çeviren: Hakan Yücefer, İstanbul: Norgunk Yayınları, 2020.

Deleuze, Gilles. *Fark ve Tekrar.* Çevirenler: Burcu Yalım ve Emre Koyuncu, İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013.

Deleuze, Gilles. *Kritik ve Klinik.* Çeviren: İnci Uysal, İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013.

Deleuze, Gilles. *Müzakereler.* Çeviren: İnci Uysal, İstanbul: Norgunk Yayınları, 2013.

Er, Sadık Erol. *Gilles Deleuze'ün Fark Felsefesi.* Konya: Çizgi Yayınları, 2012.

Flaxman, Gregory. "Platon" *Deleuze'ün Felsefe Mirası* içinde, Derleyenler: Graham Jones ve Jon Roffe, 19-41. İstanbul: Otonom Yayınları, 2012.

Kılıç, Sinan. "Post-Modernite ve Post-Yapısalcılık" *Felsefe Tarihi 3 XX. Yüzyıl Filozofları* içinde, Editör: Abdulkadir Çüçen, 534-577. Bursa: Sentez Yayınları, 2016.

Kılıç, Sinan. *Deleuze-Guattari Şizoanaliz: Yaratıcı Bir Fark ve Arzu Ontolojisi.* Ankara: Sentez Yayınları, 2013.

Küçükalp, Kasım. "Deleuze'ün Felsefe Kavrayışı," *Kaygı Dergisi* sayı: 12 (Bahar 2019): 131-145.

Küçükalp, Kasım. Çağdaş Fe*lsefede Farklılık Tartışmaları.* Bursa: Emin Yayınları, 2016.

Nietzsche, Friedrich. *Putların Alacakaranlığı.* Çeviren: Serpil Erfındık, İzmir: İlya Yayınları, 2012.

Platon. *Diyaloglar 'Sofist'*. Çeviren: Ömer Naci Soykan, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010.

Platon. *Devlet*. Çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz, İstanbul: Kültür Yayınları, 2016.

Smith, Daniel W. "Simulakrum Kavramı: Deleuze ve Platonculuğun Ters Çevrilmesi" *Deleuze ve Antik Felsefe* içinde, Derleyen: Sadık Erol Er, 27-77. İstanbul: Çizgi Yayınları, 2020.

Sosyal, Ahmet. "Gücül ve Güç Metafizikçi Olarak Gilles Deleuze," *Toplumbilim Dergisi* sayı: 5 (Güz 1996): 17-21.